

**ПЕТЪР НЕЗНАКОМОВ
ТОЗИ СВЯТ, ПЪЛЕН СЪС
СЛУЧАЙНОСТИ**

chitanka.info

Винаги съм смятал, че ако ранното ми детство и младите ми години не бяха преминали в Бургас, всичко, което ще разкажа нататък, нямаше да се случи.

В средата на осемдесетте години на миналия век, когато бях ученик в единствената местна прогимназия „Отец Паисий“, Бургас беше още малко градче, най-много десетина хиляди жители, с четири ясно очертани махали: гръцката, точно срещу пристанището, което по онова време беше само едно нищо и никакво дървено скеле; еврейската — северно от гръцката, между улица „Богориди“ и морския бряг; българската — на запад от тях чак до Атанаскьойските лозя, и турската — на юг от пристанището до Комлука, тесния провлак между морето и Ваякьойското блато. Всяка от махалите си имаше църква, джамия или синагога. След арменските кланета в Турция се оформи и още една малка махала — арменската — също със своя църква. Хората от тези махали се разбираха помежду си. Рибари, бараби от пристанището, занаятчии, лозари, работници в Хаджи Петровата мелница, дребни търговци — те пълнеха вечер многобройните кръчми и кръчмички, шкембеджийници и кафенета, давеха мъката си в розовото анхиалско вино, което се продаваше за грош оката, и щом забравяха неволята, умееха, ах как умееха, да се веселят.

Сред тези хора растях и аз. Майка си не помня, родила ме и още на втората година ме изоставила, избягала с някакъв италиански моряк, баща си също изгубих рано, отнесе го маларията, страшна болест по онова време из тия блатисти места. Като останах сирак, прибра ме съдружникът на баща ми в рибарлъка и негов побратим, гъркът Стилян Вангелис, по прякор Щилянито. Покрай този татков побратим и неговите синове и аз опознах морето и така се сраснах с него, че когато по-късно в живота ми настъпи рязка промяна и трябваше да напусна отечеството си, най-естественият път, който можех да поема, беше пътят на моряка. Но за това после.

Трудно беше по онова време да живееш под чужд покрив, макар и сред близки хора. Щилянито беше харен човек, жалостив, честен, но и той с мъка изкарваше хляба и за себе си, и за стрина Баласа, и за многобройната си мъжка челяд, все лакмазани, с широки ненаситни гърла. Здрави момчета бяха, сечеше им пипето, ама не можах да се изучат, напуснаха рано училище и почнаха да работят на скелето, товареха дървени въглища, тогава цариградските търговци много

търсеха кюмюр за прочутите стамбулски мангали и скари. И аз исках да уча, ама как тъй, своите напуснаха и почнаха да помагат, а чуждият, сиракът, като някакъв граф ще се глези в прогимназията. Напуснах и аз и също се хванах на скелето. Тежка, мръсна работа беше. След такъв труд от тъмно до тъмно ищахът за ядене расте. Не можеш да го наситиш с разни треволяци, трябва мръвка, трябва рибица. Щилянито излизаше всяка нощ с калацърката, старееше се човекът, в празник помагахме и ние с Костаки, най-малкия от неговите, ама тя, тая работа, е на късмет, днес псаря ехи, утре нехи. Та тъй, карахме я на полугладно, с два чироза и един дебел комат хляб цял ден. И вместо да растем сухи и немощни хърби, гледай ти какви чудесии стават в живота, растяхме с Костаки здрави и прави, както казваше един приятел на Щилянито, като странджански дъбчета. Никой не можеше да се равни с нас в „манелата“ (юмручния бой), пък и ножове се изпредепцахме да въртим. Иначе в бургаските барабски кръчми не можеш да оцелееш, ще те пречукат за едната хубост. Трябва винаги да си нащрек и замирише ли на кръв, да си по-бърз от другия. Скоро на нашата двойка, особено като застанем гръб о гръб, не можеше да се опре никой ни в гръцката махала, ни в Комлука, дето живееха манафите (за еврейската махала да не говорим, еврейчетата, все мамини синчета, чаршаф чоджук, дори не ги брояхме). В българската махала сред преселниците от Сливенско и Турско също имаше бабаити, те и пищови имаха, щото прекарваха контрабанда през границата (тя тогава минаваше малко под Кюприя-Василико, Ахтопол и Малко Търново бяха оттатък), но и на тях бяхме взели страха.

Та така растяхме — беднотия, тегло, а за разтуха — вино и побоища. Когато станах обаче на седемнадесет години, възраст преломна, в живота ми се появи нещо ново, споходиха ме сладките мъки на любовта, както го е казал поетът. Срещу съборетината на Щилянито, в която обитавахме общо осем човека, на улица „Константин Фотинов“, живееше богатият бургаски търговец Анастас Милтиадов, собственик на голям деликатесен магазин на главната улица. Тоя бай Анастас беше роден фукльо, пачеджия, както им казваха на такива хора в Бургас, даваше го на широка нога, лесно печелеше парата, ама не я и жалеше, на мъжките гуляи в ресторант „Елит“, дето се изпиваше по една бъчва вино, все той им беше коркорбашията. Знаеха го и в двата пристанищни бардака, пристигнеше ли нова

унгарка, австрийка или левантинка, бай Анастас ѝ правеше сефтето. Кланяха му се, подтичваха му, едно, че плащаше добре и, второ, че мъкнеше с файтона деликатеси от магазина, та покрай него и мадамата се облажваха всички в бардака. За този бай Анастасов файтон заслужава да се разкаже повече. Мераклийски файтон беше, на салтанатлия човек, с фенери, с огледала, с подвижни стъпала, от Виена беше изписан. Караха го два черни ата като аждрахани, файтонджия беше един гагаузин от Балчишко, зъл самотен човек, който живееше с конете, други живи същества не признаваше. Когато новият княз Фердинанд Сакс-Кобургготски направи за пръв път официално посещение в Бургас, като нямало с какво друго по-луксозно да го посрещнат, сетили се за файтона на бай Анастас. Навлекли на гагаузина някаква пъстра дреха, взета на заем от пътуващия италиански цирк, и криво-ляво посрещнали Особата, качили я на файтона, до нея седнал кметът и хайде към определената резиденция. Добре, ама конете знаят един път — до бардаците. Спрели пред първия от тях и ни напред, ни назад. Голяма конфузия било, но, както после разправяха бургаските майтапчии в кафенето на Алберт, Особата не останала много недоволна.

Затова пък в семейството си старият развратник бай Анастас, както много често се случва при този тип хора, бе въвел най-строги нрави. Непрекъснато бдеше единствената му дъщеря, хубавата шестнайсетгодишна Калиопа Милтиадова, да се възпитава в религиозен дух, да се учи на благочестие и благопристойност и да расте далеч от всякакви „мръсотии в живота“, в които той, разбира се, най-охотно участвуваше. Хубавата Калиопа завърши католишкия пансион на сестрите-кармелитки, открит в Бургас още преди Освобождението. Православната вяра не се струваше на бай Анастас достатъчно строга за дъщеря му и той, нещо много необичайно за грък, я обърна в папската вяра. Чуваше се, че ще я пращат в Швейцария, за да следва там някакви по-висши католишки курсове и да учи още езици, френският бил малко за нея. Абе, както казваше бай Анастас, готвеха я за „виссето обстество“, макар че на това „висше общество“ в Бургас още не му се видеха темелите. За какво разправям всичко това? Ами защото по някакви странни приумици на съдбата на плановете на бай Анастас не им беше съдено да се сбъднат. Хубавата Калиопа, държана в пълна изолация, като не можеше да види други

млади същества от противния пол и бидейки все пак по произход средиземноморско чедо, тоест с буйна кръв и още по-буйно въображение, не зная какво ми хареса, но щом почнех да се мия, гол до кръста на чешмата в двора, забелязвам, че все стои на техния прозорец, тогава, знаете, избрала време да диша чист въздух. Когато пък вечер Костаки грабваше китарата и аз запявах гръцките любовни песни, които бях научил от него и братята му, хубавата Калиопа пак се появяваше на прозореца, цялата превърната в слух. И имаше защо да слуша. Имах по онова време великолепен глас, особено добре можех да вземам височините, тънката жичка, дето му казват в Бургас. После, разбира се, прехрипнах от ветровете и бурите, на които всекидневно е изложен морякът, но тогава, ако ме беше чул някой импресарио, както това ставаше по-късно в италианските филми, можех да направя блестяща кариера. В току-що освободеното ни мило отечество обаче такива неща нямаше, дори думата кариера още не беше позната и колко таланти загинаха тогаз, да не ви разправам. И то не от ранна смъртност, а от това, че изобщо не можеха да разцъфтят.

Импресарио нямаше, затова пък слушател, и то ревностен, в лицето на хубавата Калиопа имаше и това беше причината всяка вечер нашият двор да се тресе от музика и песни и ако къщата се намираше в някоя друга махала, а не в гръцката, щяхме бая неприятности да си имаме с комшиите, наистина не оставяхме хората да спят. Но гръците обичат песните, те скандал за песен никога няма да направят. Виж, за друго и те не са стока, и те си имат кусури, но за песен... халал им вяра.

Почнахме ние да си хвърляме огнени погледи с хубавата Калиопа и с песен, и без песен. Взех да се застоявам пред парчето огледало в кухнята, купих си гребен, преди това не ме е еня каква ми е ризата, а сега час по час клеча на коритото и се пера. Ама гледам нощем да е, да не ме види избраницата на сърцето. А пък затърси ли бай Анастас момче за измиване на бъчвите и кадусите в мазето или пък за товарене и разтоварване на стоката — складът му се намираше в дъното на двора им, — все аз съм насреща. Як бях, хубавец, мускули като на биче, и брадата ми вече беше избила, не я бръснех, пуснах я и, леле мале, като израсна оная четина — заприличах на самия сатана-изкусител. И работата ми спореше, не ме интересуваше колко ми плаща бай Анастас, важното беше да се въртя из двора и когато

хубавата Калиопа отиде до чешмата, а тя, трябва да ви кажа, час по час ходеше да пълни каната, уж да полива цветята на верандата, да разменя по някой и друг поглед, ама какъв поглед с нея. Днес тъй, утре тъй и един горещ летен следобед стана тя каквато стана. Него ден бай Анастас беше отишъл с файтона в Месемврия да спазарява чаталкуйрук, тая рядка риба, осолена в кутии, беше голям деликатес. Така че и гагаузина го нямаше. Госпожа Хрисула, жената на бай Анастас, от една неделя беше на Бургаските минерални бани да си цери ревматизма. Бабичката, в чиито ръце оставяха Калиопа, когато родителите ги нямаше, беше нещо задрямала долу в приземния етаж на хладно, а аз шетах из мазето, чистех кадусите, щото приближаваше гроздоберът, който в Бургас ставаше през месец септември. Съблякъл съм се гол до кръста и по едно време чувам, по-скоро долавям с шестото си чувство, че някой горе вика съвсем тихичко: „Помост! Помост!“ А горе точно над мазето е стаята на Калиопа. Излизам от кадуса, малко е да кажа излизам, излетях, сякаш ми бяха поникнали криле. На двора се ослушвам, да не би пък да ми се е счуло. Пет минути пълна тишина, после от отворения прозорец на Калиопината стая отново долетя тихият гласец. И пак: „Помост!“ С два скока се мятам на верандата, хич не ме е еня дали ще ме види старият караконджул баба Коконица. Моят ангел вика за помощ, а аз ще се съобразявам с морала на бай Анастас и стрина Хрисула, или пък ще гледам какво щели да „казат комсиите“. Горе малко се пообърках, не бях се качвал на горния етаж, бай Анастас все долу ми плащаше, имаше в приземието нещо като кантора. Озъртам се, много врати, много нещо, коя ли е Калиопината? Но пак долетя зов за помощ и сега нямаше как да сбъркам. Отварям вратата и какво да видя — Калиопа лежи в несвяст в леглото, облечена само в една тънка нощница, прилошало ѝ е, изглежда, от голямата жега, него ден температурата към 40 градуса отиваше на слънце. Приближавам се на пръсти, присядам до нея и изведнъж сякаш се вдървих, за пръв път бях толкова близо до жена, и то не коя да е, а моята Калиопа, дете толкова съм ѝ се любувал на прозореца. Протягам ръка да ѝ пипна челото, да видя дали има огън, пък не смея. Долу в мазето по сто кила бъчви вдигам като перце, а пък тук, ха сега де, нямам сили едно чело да пипна, и то на човек почти в несвяст. Нейсе, престраших се, сложих длан на бялото, недокоснато от слънцето чело, и сякаш бръкнах в жарова. Калиопа

изведнъж отвори очи, закикоти се и уж беше в несвяст, пък ме сграбчи, обви с две ръце шията ми, притегли ме към себе си и ме зацелува бясно. Трябва да призная, че и аз се окопитих доста бързо. Тогава и тя разбра какво значи млада мъжка сила. Леле, как издържа онова ми ти легло, как не се разпадна на части, майстори ги правеха в ония времена леглата. И за беля, нали за пръв път ни беше, нямахме опит, пък и горещината май до сто градуса се вдигна, взели, че сме заспали. Към пет часа баба Коконица се разсънила, отишла да види горе как е питомката ѝ и ни заварил в леглото, спим си, прегърнати като два гълъба невинни. Отначало мислела да изтича до комшиите и да ги доведе лично на местопрестъплението. Сетне гръцкият ѝ разум надделял. Рекла си: „Ако докарам тук цузди хора и те видят резила на «аристократката», бай Анастас после няма ли да ми съдере козата, дето съм заспала по никое време и не съм опазила птицката. Я по-добре да си кротувам аз, ще да не си изям хляба...“

Сръга ме тя, ококорих очи и изстинах. Вместо Калиопиното сладко лице, стърчи отгоре ми образът на стария караконджул. Обръщам се към Калиопа, още спи, горката, доста ѝ дойде на нея тоя следобед. А бабата блещи очи и ми прави знаци веднага да се пръждосвам. Добре, ами аз съм, дето се вика, без гащи. Нейсе, разбра, обърна се, аз навлякох панталона, прибрах едно-друго и се измъкнах на пръсти. Калиопа така и не се разбуди.

Какво е станало по-нататък, не зная, но след тоя случай щом бай Анастас хлопнеше външната врата и идеше в магазина, баба Коконица лично ми отваряше вратата на горния етаж и аз се вмъквах като котарак при Калиопа. Тя, както разбрах по-късно, прежалила един наниз турски пендолири, заплатила на баба Коконица мълчанието...

Та тъй я карахме до завръщането на госпожа Хрисула от Бургаските бани. И трябва веднага да кажа, че такъв сладък месец август по-нататък не ми се случи да изживея в живота си. Като райски сън ми е този август на 1890 година.

После работата се запече. Гледаме се с Калиопа, ще се изпием с очи, но само толкоз. Стрина Хрисула не е баба Коконица, като орлица бди над чедото си. Една неделя сутрин, фаталната сутрин, отиде стрина Хрисула на литургия в гръцката църква, бай Анастас отскочи до кафенето на еврейчето Алберт и аз, като невидял, се метнах горе. Калиопа само това чакала, като се впи в мене, само дето не ми издра с

нокти врата. Добре, ама бай Анастас да вземе и да си забрави големия портфейл. А той беше салтанатлия човек, обичаше да черпи и да плаща със суха пара, нямаше навик да прави вересии. И колко е от еврейското кафене до вкъщи. Върнал се човекът, тук портфейл, там портфейл, отворил и Калиопината врата. И какво да види — оня лъохман от мазето, дето той за човек не го смяташе, се настанил в леглото при дъщеря му и... Бай Анастас не беше абдал, разбираше ги тия работи. А тя, вместо да пици и да вика, да събере махалата и да я вдигне срещу насилника, също участвува с най-голямо усърдие в това пъклено дело. Оная, дето я възпитаваха на благочестие кармелитките, да ги вземат мътните и тях, и сатанинската им вяра!

Естествено след всичко това за нас с Калиопа живот в Бургас вече нямаше. Нея още на другия ден я изпратиха при роднини в Пловдив. Дори не можах да я видя. През нощта я изкарали с файтона. Край на Швейцария, край на висшите католически курсове. Както разбрах по-късно, върнали я пак в православната вяра. Вероятно за да я омъжат там набързо за някой богат грък.

На мен бе забранено да се мяркам пред очите на бай Анастас до второто пришествие. И тъй като богатият мискинин имаше голямо влияние върху местната общинска управа, това значеше, че не бива да се мяркам и никъде из Бургас и околните градове Месемврия, Анхиало и Созопол. С една дума, предстоеше ми да умра от глад, бай Анастас, това беше известно, подгони ли карез, бягай и се спасявай! Мислихме, мислихме какво да правим с верния ми другар и побратим Костаки и една нощ, беше септември 1890 година, взехме, че се качихме, без да се обадим на никого, на турската гемия „Юскудар“, която товареше жито на скелето. Качихме се без документи и без пари. Само с по едни гащи на задника и по една дебела домоткана фланела на гърба и се отправихме за Истанбул. Оттук вече пред нас се отваряше широкият свят. Яки бяхме, здрави бяхме, не ни се опираше и най-тежката работа. На младия човек морето му е до колене, та и ние — решихме да се хванем на мауните, да се доберем някак до Пирея и оттам вече, на някой параход ли, на клипер ли, да се запилеем по откритите морета и океани. Скитането по море най-добре лекува любовната мъка, това го е доказал и един друг морски скиталец, английският поет лорд Байрон. Разбира се, тогава аз и хабер няхах какво е казал лордът, ама го чувствавах, винаги съм си бил по тънките работи...

В Пирея известно време работихме като бараби на пристанището, товарехме бурета с маслини и каси с лимони за северните европейски градове и все разпитвахме по параходите и платноходите имат ли нужда от юнги или помощници на кока. Обикновено нямаха нужда и затуй се хванахме на най-долната и тежка работа — помощник-огняри в мръсното и пробито италианско корито, което се водеше за параход и, кой знае защо, се наричаше „Мадона Джулия“. С него пафта-пуфта преминахме Бяло и Тиренско море, едва не потънахме край брега на Калабрия, там морето постоянно се вълнува, духат разни противни ветрове, а на „Мадоната“ и трябваше само едно седем бала. Нейсе, добрахме се до Неапол, „Виж го, че умри!“, платиха ни някакви грошове и ние си дигнахме партакешите от „Мадоната“. Долу край пещта не се дишаше, бяхме заприличали на дяволи, навсякъде беше мръсно, ама долу при огнярите беше бетер от всичко. Решихме да се хванем на по-чиста работа в платноходния флот, той още съществуваше тогава редом с параходите. Добре, ама места там няма. Изкарахме една голяма глад в Неапол, два месеца през зимата само варени миди и скариди сме яли, но чакахме да си намерим подходящо корито, не ни се пъхаше в първия попаднал ни ковчег. Прибраха ни за нощувка две възрастни мадами срещу... знае се срещу какво... Тая работа ние я вършихме с удоволствие, ама мадамите взеха да стават в края на зимата много взискателни, пък ние само на едни миди се крепяхме. Мидите уж в това отношение добре действували, така съм чувал, но по едно време, през март беше, почнаха да ни се преплитат картинките. „Дай, викам, Костаки, да хващаме морето, че много ни изтъняха тук вратовете.“ „Бива“, вика. И за наш късмет, разгеле, тогава пристана на пристанището бригът „Фатерланд“, хамбургска регистрация. Юнгата му заболял от някаква женска болест, та щели да го оставят в пристанищния моряшки лазарет. А бързат, не могат да го дочакат. Явихме се при капитана и той хареса Костаки на негово място, но побратимът се примоли, та взеха и мен, да режа картофи в камбуза, да мия паниците и вечер да служа като стюард, да поднасям яденето на началствата в каюткомпанията. На този бриг изкарахме осем месеца, екипажът беше голяма сбирщина, та понаучихме английския моряшки сленк (жаргон). Петстотин думи са, не повече, но с тях и хляб можеш да си поискаш, и с мадама да се разбереш. Пък и какво толкова има за говорене, вечер от умора всичко

те боли, слезеш долу в кубрика, тръгнеш се на койката и веднага захъркаш, щото след четири часа склянката звъни и пак на крак. Писма не пишеш, Калиопа гине някъде, неизвестно на какъв адрес, майка и баща нямах, Щилянито — неграмотен. Пък и много работа имах — капитанът хер Хайнрих Леверкузен, немец същи, се случи проклет и капризен, каквото му поднесеш, все недоволен, все ругае и те нарича „балкански говедо“ — къде ще мислиш за Калиопа. Само като някакво розово видение ми се мяркаше тя из кратките сънища.

На втория месец капитанът най-сетне ме изрита от каюткомпанията и ме прати като прост матрос в дясната вахта. Работата наистина беше много по-тежка, ръцете се претриват от фаловите, има постоянна опасност да се плъзнеш от реята и да се размажеш долу на палубата, но пък на душата сред другарите е по-леко. Никой не те обижда, а аз по онова време бях доста докачлив момък. И бях намислил, ако още веднъж хер Хайнрих ме изгледа изпод вежди с мътните си синкави немски очища и ме изругае, да му свия един тупаник през завитите нагоре кайзерски мустаци. И щях да го направя, мама му стара, макар да знаех, че за побой над капитана в немския търговски флот не гаят, щях да си изгния в швабските тъмници. Добре, че навреме ме изхвърлиха от каюткомпанията.

В дясната вахта се паднахме заедно с Костаки, все пак с вярно другарче по-лесно се понася и студ и мъка. Хубаво беше, че тук под немски надзор изучихме добре да се катерим по мачтите, да висим на реите, да рифоваме и скатаваме ветрилата, една сложна наука, която се учи само на практика, и то на млади години.

С „Фатерланд“ стигнахме чак до Кейптаун, като преди това се отбивахме и в Дакар, Абиджан, Акра и Луанда. Разтоварвахме разни евтини немски дрънкулки и червено хамбургско сукно, много го купуваха за пелерини местните негърски вождове, на които колонизаторите бяха отнели цялата власт и само им бяха оставили свободна страстта да се кичат като кукери. А товарехме леопардови кожи и щраусови пера. По Германия и Франция, по цяла Западна Европа беше излязла модата най-богатите мадами, милионерките и луксозните курветини, държанките на тоя и оня, да си прикрепят по шапките непременно бели пера от щраус. Ако няма такова перо на празната си глава, мадамата все едно че е никаква — и за нея срам, и за оня, дето ѝ плаща. Пък и не само стервите бяха побеснели по перата,

по едно време нямаше генерал или адмирал, на когото да не се развяват на каската по два или три оскубани щрауса. А яките на мантата трябваше непременно да са от леопардова кожа. Горките щрауси и леопарди, що гад се изби зарад курвенските капризи.

Но не е наша работа, на простите моряци, да разсъждаваме по тия проблеми. Наша работа е да товарим миризливите кожи, да вдигаме и пушаме котвата и да опъваме платната. Макар че като се отпуснеш на койката и те хване безсъницата, а това се случваше често в горещите тропически нощи, бая се позамисляхме за този ред на нещата. Едни само с някаква мръсна койка разполагат, цялото им богатство се събира в дървеното моряшко сандъче, а пък други си веят перата по царски банкети, приеми и аудиенции. От бога било наредено така да бъде. Абе я да го пипна аз тоя бог, както ми закоравяха ръцете от фалите и марселите. Само че не дават, братче! Позволено е да насиниш мутрата само на оня, дето е с тебе редом на реята и дето хърка на съседната койка с дървено куфарче под главата, та да не му свият скъпоценностите. Но хайде да не разлайваме кучетата, че в немския флот и мислите се подслушват.

Както и да е, след този дълъг и тежък рейс до Кейптаун може да се каже, че станахме с Костаки професионални моряци. Вече можехме да се наемем, където си щем, нямаше нужда да се хващаме на най-долната и мръсна работа. Затуй, като се върнахме в Хамбург, напуснахме „Фатерланд“. Изчаках хер Хайни да ми плати каквото ми се полага, па го напопържах по нашенски и го нарекох „швабски говедо“. Дали разбра какво му казвам, не зная, но ми олекна на душата и на съвестта. Върнах си му го, както обичаме да казваме ние, българите.

Една седмица се шляхме с Костаки по хамбургските кръчми и бардаци и като изхарчихме заплатата, швабите не са кой знае колко щедри, след един тежък махмурлук се наехме на английския кораб „Дрейк“, ливърпулска регистрация, който отиваше за Австралия по прочутия „път на вълната“. Прищя ни се да видим и този континент, пък оттам да се запилеем и по островите на Океания. От колеги моряци бяхме чували, че ако има рай на земята без царе и патриарси, то там трябва да се търси, по тихоокеанските атоли. Лежиш си на плажа, плодовете сами падат в устата ти от палмите, а наоколо полуголи туземки ти свирят на техните си дивашки инструменти и ти

услаждат през час, през два живота. Момчешки мечти, знаеш, но не ни се чудете на акъла — бяхме тогава с Костаки по на деветнайсет години, млади и зелени, с незавършено прогимназиално образование. Какво искате от нас?

„Дрейк“ беше първокласен бързоходен тримачтов клипер. Чудесно романтично корито, последната конкуренция на параходите. Командуваше го мистър Уолтър Маккини, суров брадат шотландец, таен алкохолик, ама това чак накрая го разбрахме. Можеше да изпие десет кварта уиски, да застане на мостика, да стои там една цяла вахта и по нищо да не проличи, че ако го бутнеш само с два пръста, и ще се разлее, толкова е препълнен с течност. Този Маккини много-много не разговаряше с нашего брата. Даде си командата, виж, за това го биваше, и млъкне. От Лондон до Сидней — 60 денонощия път и при благоприятен вятър, я го чухме да каже десет думи събрани заедно, я не. Но по-приятно се служеше при него, отколкото при швабата, хер Хайни, устата на когото непрекъснато мелеше. Все пак британец човек, вярно, че не прощаваше и най-малкото провинение, особено на вахта, но пък беше към всички еднакъв, нямаше протежета, което на море най-много дразни. Пък и къде ли не дразни, да ви кажа правичката, обичам такива хора, сурови, строги и безпристрастни. Далеч по-добри са от ония, дето интимничат с екипажа и делят хората на ваши и наши.

С „Дрейк“ потеглихме от Ливърпул на 11 февруари 1893 година в една дяволски мъглива зимна сутрин, но щом излязохме в протока Сейнт Джордж, мъглата се вдигна и ни пое нордестът. И не ни остави чак до Канарските острови — поставихме май рекорд, дори старият Маккини беше доволен и разреши на кока да раздаде по една кварта ром на всеки от екипажа. А и сам той люснал този ден малко повече, защото не се показва от каютата. От Канариите се спуснахме право надолу през открития Атлантик, минахме край „Света Елена“, стигнахме „гърмящите 40-градусови ширини“ и чак тогаз Маккини изкомандува „поворот наляво“. По „гърмящите“, без да приставаме никъде, се отправихме направо към Сидней — това е то прочутият „вълнен път“. Всичката австралийска вълна, от която плетат шотландските пуловери, все по този път е прекарана, в метрополията. По този рейс минахме и ние с Костаки, хайде гърци и друг път са се появявали из тия южни ширини, те са морски народ, но българин

„ширините“ видяха за пръв път. И трябва да кажа, че не останаха недоволни. Държах се мъжки, имам свидетел. В Сидней пътищата ни с Костаки, моя мил побратим, се разделиха, той остана на „Дрейк“ и си беше прав, разбира се, такъв кораб рядко се улучва, а аз се явих при капитан Маккини, плюх си предварително в пазвата и почуках на капитанската му каюта. „Тъй и тъй — викам, — сър, много съм доволен от рейса и от морските уроци, които получих от вас, но обичам да вярвам, че и вие ще ме разберете. Българин за пръв път стъпва из тия места и щом, казвам, веднъж съм дошъл чак тук на майната си (това, разбира се, не го казах, но такъв беше смисълът), нека поне използвам случая и поразгледам това-онова. Кога ще ми се падне друг път.“ Капитан Маккини сбърчи рунтавите си вежди. „Какъв, какъв каза? Българин ли? Че има ли такава народност?“ Никак не ни знаеха по онова време, все едно че казваш папуас. „Има — казвам, — сър. И още каква. Петстотин години под турско робство е лежала.“ „А, така кажи, вика. Вярно, че Гладстон, когато бях на твоята възраст, държа някаква реч в парламента. Ама Гладстон — вика — е от вигите, а аз съм тори и тогава не му обърнах внимание...“ Сега пък аз нищо не му разбрах на Маккини, но това няма значение. „Е, щом — вика — е такава работата, не мога да те спра. Само да не си решил да оставаш по тукашните острови? Останеш ли — спукана ти е работата. Ще те пипне я някоя островна кралица, както те гледам, яко момче си, а кралиците тъкмо такива търсят. Някога аз...“ Навреме се спря и махна с ръка. Нали ви казвам, не беше от разговорливите, ако беше италианец или някакъв друг, на тая тема щеше да приказва до среднощ. „Няма — викам, — сър. Ще наобиколя, ще видя как живеят хората, пък като се върна у нас, ще взема да понапиша нещо за туй, дето съм го видял (тогава думата пътепис не беше известна, в мое отсъствие Алеко, Щастливеца, я пуснал в обращение). Да разберат някои (имах предвид Калиопа и проклетия бай Анастас), че не съм си проспал времето, че и от мене е излязло нещо.“ Взе да гледа часовника си, усетих, че трябва да се измитам. И наистина откак се бях качил на „Дрейк“, не беше говорил толкова много. „Е — викам, — сбогом, сър!“ „Сбогом, момче! И се варди от островите! Иначе ще пропаднеш.“

Толкова за капитан Маккини. Повече не ми се случи да го срещна по моретата. Мъж беше. Морско куче.

Прибрах си багажа в дървеното моряшко сандъче, прегърнах за последен път моя побратим и слязох на кея. Видях как на мостика се появи Маккини и заповяда да вдигнат котвата, чух как заскърца брашпилът, чух рязката команда за вдигане на фок и гротмарселите и как затрополяха по палубата подкованите обувки, когато цялата наша сговорна дружина се юрна да се катери по мачтите. Маккини дори и не погледна надолу към мене. Коров шотландец, мама му стара! Щом си напуснал веднъж кораба му, не съществуващ повече за него. А може би е бил прав. Ако се размеква като нас, славяните, при всяка раздяла, къде ще му излезе краят...

Отгоре, от фокмачтата, ми помаха Костаки, после нордестът наду платната и „Дрейк“ като кон, на който са отпуснали юздите, се втурна напред към отвора на Сиднейската бухта. Скоро се превърна в точка на хоризонта, първокласен клипер беше, няма вече такива, изроди се, загина платноходният флот!...

Останах сам на сиднейския кей и изведнъж почувствувах, че за втори път след смъртта на баща ми съм осиротял. Дали пък не сбърках, като се оставих да ме повлече това пусто българско любопитство? Поне да бях придумал и Костаки да остане с мене...

Но бързо се окопитих. Думите на Маккини да се пазя от островите не излизаха от ума ми и действаха точно с обратна сила. На българина само му забрани нещо, за да се втурне към него като мушица към лампа. Дали пък туй не е и общочовешка черта? Защото и старият корав Маккини, доколкото разбрах от разговора ни, не беше преминал покрай тези проклети райски острови току-така — без да надникне какво, аджеба, се върши там.

Бях твърде огладнял, за да разсъждавам повече. Влязох в първата моряшка кръчма, поръчах си един кървав бифтек, бях вече посвикнал с туй английско ядене. Отначало ми се повдигаше само като го видя, ама после взе да ми харесва. То поддържа силата у човека, а пък на мене сега сила ми трябваше — нали ще пропадам по островите. Решил го бях вече — връщане нямаше. Как ще се прибера в България, без да опитам от тия пусти островни кралици! Какво ще разправам на младоците?

В кръчмата беше пълно с нашего брата, хора от кол и въже, от всички бои и разцветки, и най-много, разбира се, китайци и малайци. Тях дето ги не сееш, там никнат. По едно време влиза някакъв, швед ли

беше, или норвежец, висока два метра русокоса мечка, с шпикерска, нахлупена над очите шапка и вика: „Ало, бойс, търся — вика десетина проклетни пропаднали нехранимайковци, здрави мъжаги, за една работица на север по островите.“ Като чух острови, наострих уши, дали пък този швед не беше изпратен от господата бога. Но гледам англосаксонците и разните му там холандци, французи и тути кванти нещо се дърпат, като го видяха и чуха. Аз обаче и още седем души китайци станахме. „Записвай!“ — викаме. Шведът взе да записва, ама какво можеш да запишеш на китаец: Ван Дун Мин, Дан Сун Лин, Тан Мун Син... Идва и моят ред. „Петър Димитров“ — викам. Не си казах фамилията Незнакомов (така ме бяха кръстили в Бургас, понеже нямах майка), имах известни съображения, в тая Океания, страна без закон, не е много хубаво да се изтипосваш целият, Димитров стига, някои и само малкото си име казват. Шведът спря да пише и ме гледа като втрещен. „Ти пък — вика, — що за птица си? Руснак ли?“ „Българин съм“ — викам. „Какво е това българин?“ Как да му обясня в кръчмата, сред това китайско обкръжение. „Е, пиши — викам — руснак! Няма много да сбъркаш.“

Така ме и записа шведът, капитан Свенсон, както по-нататък разбрахме, че се нарича. На другия ден се явяваме на пристанището в уречения час. Аз с моряшкото сандъче, а китайците и това нямаха, само една ютена торбичка през рамото. Търсим, търсим шкуната „Кейт“, както ни беше казано, никаква я няма. Ах, викам, мама тий, мръсен шведски лъжец!... По едно време, гледам, един от китайците вика нещо: тян, мян, сян... и ръкомаха. Изтичваме нататък и на най-затънтеното и миризливо място на кея, там, дето се изтича мръсният канал, виждаме ниска тримачтова шкуна, боядисана сивосиньо като военен кораб, едвам се различава от цвета на морето. На кърмата ѝ името „Кейт“, съвсем прясно, като че ли снощи изрисувано. Регистрация — Джакарта или нещо подобно. На мостика стои Свенсон и се хили. „Хайде — вика, — по-бързо, дийър бойс!“ Качихме се, оставихме си багажа в тесния като килия за смъртни кубрик и хайде отново на немитата от сто години палуба. На кея веднага се появиха широки, теглени от австралийски першерони платформи, а на платформите — продълговати сандъци, на които пише „Внимание — чупливо!!!“ Почнахме да товарим сандъците, а те тежат, та жилите ни ще скъсат. Гюллета ли бяха натоварили вътре, какво беше туй

„чупливо“?! Хайде аз съм як човек, едно време в двора на бай Анастас що бъчви съм изпрехвърлил, ами китайците, една торба кожа и кости, как издържаха, не зная. До вечерта натоварихме шкуната, бая клекна във водата горката, до самата ватерлиния. Като свършихме, започнах аз да се оглеждам, да разбера, аджеба, на какво място съм се насадил, с каква паплач ще покоряваме островите и техните кралици. И гледам, друг бял освен мен няма, като не броим, разбира се, Свенсон и единствения му помощник, някой си Соариш — той пък какъв беше, така и не се разбра, уж бял, ама повече на циганин го избива. Другото все еднакви жълти и жълто-черни муцуни. Кой е Ван, кой е Сен, кой е Дун, кой пък е Ахмед, дявол ги знае. Свенсон наричаше всекиго от тях „шина“. „Ей, ти — вика, — шина, я подай онова!“ И „шината“ тича с босите си крака и подава. Какво ще прави, нали му плащат, а навън гладно не се стои.

В края на краищата и аз взех да ги наричам „шина“ и се оправих. Те не ми се обиждаха, свикнали бяха.

Такааа... Щом натоварихме, Свенсон веднага, без каквато и да било почивка, даде заповед за отблъскване. Много бързаше, хич не му се стоеше в пристанището. Дигнахме платната, изнизахме се тихомълком от залива. Взехме курс на изток, пътуваме ден-два, океанът става все по-бурен, а насреща ни няма къорав кораб. Ни остров се вижда (аз нали за острови бях тръгнал!), ни бряг, само вода и вода. Вълната залива цялата претоварена шкуна, на вахта работехме само превързани с въжета за мачтите. По едно време един малаец от заварения екипаж, те главно малайци бяха, се откъсна от въжето и една вълна го отнесе зад фалшборда. Хич и не го потърсихме, все едно че някакво буре е паднало. Пък и къде ще го намериш, вятър най-малко осем бала. Абе страх да те хване, къде е нашето благословено Черно море!... Вечер лежа на койката в кубрика и понеже с китайците нямам нищо общо, те и сленка почти не разбират, почнах да мисля. И колкото повече мисля, толкова тази работа, в която сам, по своя воля, а нека го и кажа, по свое лекомислие, се насадих, все повече не ми харесва. За какво, мисля си, никой друг бял не се хвана да работи за Свенсон? И какви бяха тези тежки сандъци, дето щяха да ни изпокъсат жилите? И защо се беше скрила тази пуста „Кейт“ на най-смердливото място на кея, дето дори и полицията не наднича. Въпроси и въпроси. А никакъв отговор. И защо, дявол да го вземе, не срещаме нищо по пътя? Значи

движим се някъде въвн от установените и начертани на карта морски пътища! Е, добре се насадих — няма що. С голяма кошница бях тръгнал кралици да ловя, на ти сега кралици!

Една нощ взех, че се промъкнах в трюма при сандъците да видя аз с очите си какво е това „чупливо!!!“ Бях отмъкнал през деня тесла и отвертка от дърводелеца, една черна свирепа мутра, някъде от Северно Борнео беше, все с чалма ходеше, всяка сутрин и вечер правеше теманета на палубата, обърнат на Запад, към Мека. Тая мохамеданска вяра и до нашите Балкани е стигнала, а пък на изток чак дотук, до края на света. Ние, християнските моряци, ни бог признаваме, ни дявол, в бурно време всички светии попържаме и на майката Богородица не прощаваме, а те като седне да се моли, все едно е в несвоят, нито те вижда, нито те чува. Жилава религия! Такааа... Влязох в трюма, светнах със свещ, разбягаха се плъховете, та тръпки ме побиха, и с теслата разковах един от най-горните сандъци. И, разбира се, точно това, което очаквах: караме, братлета, оръжие, пушки, револвери и патрони, американска марка, направили опит да я изтрият и издраскат, ама още личи. И не го караме легално, затуй се мотаеме из такива дължини, дето никой свестен кораб не минава. Заковах отново сандъка и излязох на палубата. Разхождам се напред-назад, добре, викам, се наредих. А за къде го караме това оръжие? Ако е за някои, дето са въстанали срещу колонизатора — добре. Чувал бях от по-стари хора в България как нашите преди Априлското въстание пей са давали за някоя кримка или белгийско пищовче. Ами ако не е за въстание, а за някаква мръсотия? Петре, Петре, къде се навря, момчето ми! Че то в тая работа шега няма, тук може и млад, и зелен да си отидеш, я тоя малаец, дето се откъсна вчера и го отнесе вълната — една молитва не му прочетоха. Ще си загинеш, Петре, и хубавата Калиопа няма да разбере къде е безкръстният ти гроб... Абе бая се размекнах тая вечер.

Но все пак бързо се окопитих. И взех решение, първото, което ми хрумна, в това отношение не му мисля много. Ще отида, викам, лично при Свенсон, той ми изглежда мъжко момче, и ще го попитам в лицето каква е тая фантазмагория. Ако откаже да говори, ще го помоля да ме свали на някой от островите... Абе аз, аланкоолу, за острови съм тръгнал, с мирни цели любов да правя, а не война (туй после стана лозунг на хипитата, но аз съм го измислил осемдесет години преди тях). Ще ме кара той да му пренасям оръжие, не си намерил човека,

драги. Че за такива работи в тези места, дето закон няма, могат и да ме обесят на реята. Те в цивилизована Европа бесят, че тук ли... От друга страна, ако е пък за някой въстанал народ, защо да не му се помогне... Абе качвам се при Свенсон и мечка страх, мен не страх!

Свенсон си беше в каютата, горе на мостика на вахта беше помощникът Соариш. Чукам на вратата, веднага каза „Влез!“. Значи и той не спи, и той си има свои грижи! Влизам. „Какво има, Митроу?“ (кръсти ме той тогава Митроу, от Димитров, и така си останах през цялото си морячество). Поколебах се още малко, пък после изведнъж — бух, по моряшки: „Ами това викам — има, че открих какво пренасяме долу в трюма. Ще извинявате — викам, — сър, ама...“ „Остави това сега сър, Митроу — вика, — а дай, щом няма какво вече да се крие от тебе, да се разберем по моряшки. Сядай — вика — тука и какво ще пиеш?“ Седнах и поисках един голям ром. Наля, наля и на себе си, чукнахме се. „Ти — казва още в кръчмата ми стана симпатичен и аз — вика — тебе още утре ще те направя първи помощник, че хич му нямам вяра на тоя тиморски португалец Соариш, не зная дори дали туй му е истинското име, или е някой испански шпионин...“ Слушам го, но седя нащрек, искрен ли е, или ме баламосва. „Продължавайте — викам, — сър!“ „Абе нали ти казах да го оставиш това сър, ще вземеш да ме ядосаш!“ Мъжко момче беше, и после такъв се оказа, швед, с една дума. Отказах се аз от „съра“, успокои се и взе да ми разправя, че караме това оръжие за Филипинските острови. Там била създадена революционна организация против испанското иго. Той каза името й, едно такова завъртяно, Катипунан ли, Катипунар ли, не го запомних тогава. Командувал ги някой си Бонифацио, щели сме да пристигнем на предварително уговорено място на остров Лусон и там през нощта, тайно от испанските военни катери, ще предадем оръжието на негови хора. Работата хич не е без риск, затова се движим по тия дължини, дето само китовеите ги посещават. И затуй екипажът ни е от „шина“ и малайци, хора почти безсловесни. Ако и аз съм умеех да мълча и нещата се развият благополучно, няма да е без хич, хората си плащат за оръжието. И за кожата ни плащат, дето я рискуваме, защото испанците хванат ли те, не знам дали ме разбираш... Слушам го, слушам го и си мисля, значи, сбъдна се моряшката мечта, пак на остров отиваме, само че кралица на тоя остров е старата мръсница

Смъртта и тя няма да ни посрещне с китара, ами с оная черна коса, дето подрязва моряшките буйни главички, пък и не само техните. От друга страна пък, хората се бунтуват, без оръжие си за никъде по време на бунт. Ако нашите имаха през Април повечко пушчици и револверчета... „Окей, Митроу?“ — чувам го да пита Свенсон. „Окей, Свенсон!“ И с туй си турих главата в торбата. Стиснахме си ръцете, изпихме си рома, че и още по един, и накрая той ми вика: „И да вземеш да се махнеш от китайците в кубрика. Ще се пренесеш още утре в каютата на Соариш по бугшприта, а при китайците ще пратим португалеца. Абе аз него в морето бих го бутнал, ама хайде да спи зло под камък, хванал съм се вече. Окей?“ „Окей“ — викам.

С този разговор се започна „голямата авантюра под остров Лусон“, така е известна тая операция във Филипинската история. Благодарение на нея Бонифацио дигна през 1896 година въстание против испанците и макар че на следващата година го очистиха, успя да завоюва първата независимост на Филипинската република. След туй, разбира се, в Манила се настаниха янките, но ние със Свенсон си свършихме работата. А как я свършихме, как за малко не ни спипаха испанците, това е тема за друг спомен. Сега целта ми е друга. Важното е, че всичко премина благополучно. Имало да живее все още нашето любопитно и лекомислено българче. И да излезе от всичко това с 500 долара суха пара в джоба.

Разказвам всичко това не за да се хваля и да изтъквам скромната си личност, както обикновено става в спомените и мемоарите, а за да запозная читателите съвсем накратко с обстановката по онова време в тази част на Океания. А сега преминавам към най-същественото от своето повествование, а именно срещата ми, макар и съвсем кратка, която стана тук с един от най-забележителните писатели от края на XIX и началото на сегашния век, в днешно време като че ли малко позабравен и излязъл от мода, но писател, чието име преди Първата световна война почти не слизаше от страниците на вестниците и списанията — и с произведения, на които беше учудващо плодовит, и със скандалите и сензациите, с които непрекъснато беше изпълнен краткият му бурен живот.

След като разтоварихме оръжието в Лусон, ние вече нямахме причини да се крием и да избягваме оживените морски търговски пътища. По заповед на Свенсон още на следващия ден замазахме със

сивосиня боя името на шкуната „Кейт“ и на негово място написахме истинското ѝ име, с което бе регистрирана в Джакарта — „Ориън“. Вятърът беше благоприятен, ние преминахме съвсем спокойно покрай източните брегове на бунтовните Филипини, испанските военни катери, които забелязваха курса ни на север, не ни безпокояха. За тях бяха опасни само корабите, които се движеха вест, сюдвест. Една малка повреда на бизанмачтата ни принуди обаче да прекъснем за малко пътя си до Йокохама, където щяхме да товарим японска коприна за Нова Каледония и островите Фиджи. Най-близо до курса ни се намираха островите Идзу или Бонинските острови, които се посещаваха само от американските и английските китоловни и тюленоловни флотилии на път за Курилите в Северния Пасифик.

Бяха невзрачни вулканични островчета, лишени от романтиката на тропиците, с жалки пристанища и рибарски поселища около тях, с по няколко дюкяна и кръчми, които, както навсякъде по островите, бяха в ръцете на китайските търговци. И ето тук, на това забравено от бога място, трябваше да се случи срещата ми със знаменития писател. Той тогава, разбира се, още нямаше и хабер от писателство, беше само едно седемнайсетгодишно голобрадо моряче. Аз имах поне това преимущество, че бях три години по-възрастен и имах, както вече казах на друго място, черна сатанинска брада.

Споменах за себе си, хайде да се доопиша съвсем. Ще започна с физическия си образ от онова време, защото духовен образ още нямах. Неговите черти, на духовния образ, започнаха да се открояват едва след завръщането ми в родината след десетгодишно скитане по океаните. И тъй, представете си един почти двуметров гигант (сега съм тридесет сантиметра по-нисък, животът никога не ме е галил, по-нататъшните изпитни ме удариха преди всичко в ръста), с гръдна обиколка 1,20 м, с дълги мускулести бедра, без никакъв корем (сегашният ми корем се появи едва след Първата световна империалистическа война), с грамадни юмруци, с един удар можех да сваля вол. Близко тригодишният ми моряшки живот, прекаран долу при параходните котли или горе по мачтите и рейте на платноходите, бе направил мускулите и ставите ми от желязо. Когато по пристанищните кръчми ставаха неизбежните пиянски побоища, щом се намесех и аз, двете враждуващи страни веднага преустановяваха боя, просто не виждаха смисъл в продължаването му. Сядаха си кротко по масите,

хващаха си чашите и с уважение и страхопочитание, свойствено на примитивните същества, гледаха играещата ми под моряшката галанка мощна суперменска плът. С тези няколко думи смятам, че съм се обрисувал достатъчно, за да бъде разбрана напълно историята, която сега ще разкажа.

Като наближихме първия от Бонинските острови, видяхме, че на дървения кей на жалкото пристанище вече са закотвени две-три ветроходни шхуни, подобни на нашата. Може да се каже, че по онова време, когато параходите вземаха пълно надмощие из океаните, това бяха последни отломъци от мощните някога ветроходни китоловни и тюленоловни флотилии. Жалко, отиваше си безвъзвратно един период, който не беше най-лошият от морската история. Щастлив съм, че закачих малко от него, имах и имам още какво да разкажа на младите за това сурово и романтично време.

Пристанахме до най-крайната шкуна и капитан Свенсон изведнъж възкликна радостно от мостика: „О, по дяволите, та това е старата «Софи Сътърланд»! Гледай ти приятна изненада!“ В това време на палубата на „Софи“, регистрацията Фриско (Сан Франциско — б.а.), наизлязоха любопитни матроси — в тези отдалечени места появата на нов кораб в пристанището винаги е събитие, — а на мостика се появи едър плещест човек с лула в устата и прошарена дълга брада, която стигаше почти до пъпа му. Той се вгледа в нашия мостик и някакво подобие на усмивка се появи на мрачното му лице. Извади лулата от устата си и приятелски махна с нея към нас. „Живо-здрово, Ларсен! — извика капитан Свенсон. — Накъде? Към Курилите ли?“ „Натам — изръмжа капитанът на «Софи». — А ти?“ „За Йокохама. Свърших една хубава работа и сега... малко за собствено удоволствие.“ „Добре е, щом можеш да си позволиш и удоволствия. Като хвърлиш шкота, заповядай при мене да изпием по едно!“ — каза брадатият и веднага се скри в рубката. Не беше от много разговорливите.

Пристанахме, хвърлихме две котви и привързахме здраво шкуната към кея (заливът беше съвсем открит и изложен на нордеста). Свенсон даде нареждане свободната вахта (нашата) да слезе на брега и с един скок се прехвърли на кърмата на „Софи“. Изглежда, бяха сънародници с капитан Ларсен и ги свързваше старо приятелство. Като изчакахме да влезе и той в рубката, аз и още шест „шини“ начело с

главатаря им (те винаги си имат по един главатар), сипаничав разбойник, с жълта лента през челото, Ван Лин или нещо подобно, веднага скочихме на дървения кей. И къде може да отиде морякът в такава едно безотраднo място? Разбира се, в най-близката китайска кръчма. Впрочем тук, в това поселище, тя беше единствената. Заехме две маси вдясно от задължителния за такива кръчми облицован с излъскана ламарина бар. Там по високите столчета вече се бяха настанили и пиеха неизбежната оризова ракия трима русокоси моряци от „Софи“. Веднага познах по свободното държане и по това, че не ни обърнаха никакво внимание, че са американци. И тримата бяха доста напети младежи, но един от тях просто привлече вниманието ми: съвсем млад, почти момче, с току-що набола брадица, с открито, приятно красиво лице на викинг, с един рус немирн перчем точно сред високото, загоряло от слънцето чело и с най-поразителните сини очи, които бях виждал дотогава в живота си. Като ученик в първоначалното бургаско училище „Отец Паисий“ (винаги обичам да го споменавам това училище, защото е единственото учебно заведение, което съм завършил) бях чел една приказка за някаква си северна царкиня. Винаги си я представях тази царкиня, поразила кой знае защо детското ми въображение, точно с такива очи — просто те омагьосваха с невероятната си бистрота. Спомням си, че си помислих: човек с такива очи не може да бъде мръсник, не му е дадено от природата, макар че по-нататък в живота се натъкнах и на опровержения на това правило. Момчето беше облечено в груб моряшки панталон, а нагоре със сив пуловер едра плетка с висока яка, който подчертаваше яките му мускули и здравата му боксьорска шия. Абе, с една дума — наш човек, моряк. Ето, помислих си, един, с когото е приятно да се сбиеш, такъв няма да те изненада със забранен удар. Помислих това и сякаш урочасах момчето. Само след пет минути вече се биехме с него. Но нека не избързвам и разказвам подред.

Причината за всичко стана нашият белязан китаец с жълтата лента през челото. Той отиде на бара, каза нещо на съдържателя и нарочно блъсна чашата на единия от спътниците на момчето, знаех си го аз — роден пакостник, такива ако не направят някаква дори и най-дребна мръсотия през деня, не могат да спят през нощта, гризе ги съвестта. Такова нещо, разбира се, американците, пък и кой и да е моряк, седнал да си пие кротко питието, не прощават. Скочи

американецът от столчето, сграбчи „шината“ за синята памучна риза, вдигна го и с един замах го метна на нашата маса. Моите китайци, сякаш бяха държани на въже, рипнаха и се хвърлиха и шестимата срещу тримата американци. И стана тя каквато стана. Американците, по-добри в юмручния бой, разбира се, за двайсетина секунди разпердушиниха „шината“. Добре, ама ония не мирясват, веднага извадиха дългите ножове от поясите. Виждам, че работата става дебела, ще има кръв и после дълги разправи с местните власти, допивам си ракията, ставам, спирам с един жест разгорещените китайци да стоят мирно, отивам до бара и с един здрав тупаник прехвърлям първия американец през тенекиения тезгях в прегръдките на втрещения съдържател, значи един излезе от строя. Втор тупаник и следващият американец се свлече в ъгъла на кръчмата с доста учудено лице — не му се вярваше, изглежда, че толкова бързо е станал нокаут. В това време момчето със сините очи замахна и ми стовари едно кроше в брадата, от което, трябва да призная, ми изскочиха свитки от очите. През цялата си моряшка кариера, бил съм се поне сто пъти, такъв удар не бях получавал. Тръснах си главата, да ми дойде всичко на мястото, и с един прав десен в гърдите, точно над диафрагмата, изкарах въздуха на момчето. И то, изглежда, не бе получавало такъв удар, защото в сините му очи се появи неприкрит израз на уважение. Но уважението си е уважение, а пък боят — бой. Както си ме уважаваше, момчето се съвзе и ми стовари един къс ляв в областта на дясното око, и то тъй, че този път аз се прострях с цялата си дължина на мръсния под. Я го гледай, май с момче! „Шината“ веднага нададе вик, то тяхното не е вик, а някакво мяукане, и надигна ножовете. Ще го скълцат като едното нищо, горкото момче, шест са на един. Крясвам им да се дръпнат назад и да не се месят повече, ако има някакви сметки за оправяне, ще си ги оправим ние с момчето, това не е жълта работа. Поразтърках си окото, станах и вече взех поза, това приятелче със сините очички не е за подценяване. Китайците се наредиха в кръг, прибраха ножовете, те обичат да са публика и да наблюдават как другите, особено ако са бели, си подсинват мутрите. „Двама се бият, третият печели“ май е тяхна поговорка. Не съм съвсем сигурен.

Застанахме ние в средата на кръга с момчето и изведнъж ми дожаля за него, толкова хубаво лице и да го обезобразя, знаех, че като се ядосам, където ударя, трева не никне (сега, разбира се, муха не мога да

убия, така ме деградира интелектуалният живот). Викам му: „Виж какво, бой, как те казват тебе?“ „Джек“ — вика и ме гледа учудено. Очакваше бой, а не такъв любезен диалог. „Е, добре — казвам, — Джек, я по-добре си свали юмруците, прибери си невъзпитаните другари и си обирайте крушите! Жал ми е — викам — да ти размазвам хубавото синеоко лице.“ Вместо да се вразуми, цялата му физиономия почервения от гняв, тия келти, после научих, че произходът му е от Ирландия, са бамбашка хора. Уж северна нация, пък разумът им колкото на едно дете. „Гледай си бокса — вика, — а пък после ще поучаваш и раздаваш милостиня. Ако ти остане такава възможност!“ „Е, добре — викам, — Джеки, само после да не съжالياваш, като не те познаят мадамите във Фриско.“ „Стига — вика — сте проповядвали, сър! Дръжте гард!“ Взе да дриблира около мене като петле и докато все още мислех, че ще му дойде умът в главата, взе, че ми изпраска един ъперкут в брадата, от който всеки друг на мое място щеше да заспи най-малко за три часа. „Абе ти — викам, — Джеки, шега си играеш. Не ти е лека ръката и както не искам да се бия истинската, току-виж си ме свалил. Тогава китайците на кайма ще ви направят с ножовете, както ви обичат вас, янките. Не виждаш ли, че само това чакат. А няма да има кой да ги спре.“ „Сър — вика, — моля да преустановим понататъшните преговори!“ „А, тъй ли — викам, — не искаш да чуеш гласа на разума, тогава тегли си последствията!“ И както скачаше около мене, свих му един прав десен в главата, а веднага след това няколко бързи къси в гърдите и в брадата. Поразклати се, залитна към бара, но яко момче беше, признавам го, бързо се окопити и ми изтресе един ляв прав в диафрагмата, малко по-горе от непозволеното (биеше се честно, това не мога да не го кажа), а след това и един ъперкут в сънната артерия. Сега вече и аз се ядосах, и то не толкова от ударите, на удари съм свикнал, а от това, че ми говори на „ви“, аз се отнасям с него като към наш брат моряк, а то на „ви“. Тръгнах напред, притиснах го до ъгъла, китайците ни отвориха път, а един от тях, май пак оня, сипаничавият, се присегна и взе, че го удари отзад по главата. Джек се хвана за тила и ме изгледа укоризнено. И беше прав, мама му стара. Леле, как ме вбесяват такива подли удари! Дадох му знак да спрем за момент нашия бой и подхванах първо подлеца, с един удар го пратих при Конфуция. Останалите, каквито са солидарни, веднага се хвърлиха върху мене. Ох, добре дошли, пиленца! Так, так, так, так, наредих ги и

четиримата на пода един до друг като бутилките на бара. Петия го свали с едно късо кроше Джек. След като се освободи по този начин теренът, викам му: „Е, ще продължаваме ли, бой? Не ти ли стига? Не е ли по-добре да изпием по една?“ „Ще продължаваме — вика, — не обичам да оставям работата по средата!“ „Окей!“ — казвам. И като се съсредоточих, му стоварих прословутия си ляв прав, дето си го пазя за краен случай. От веждата му рухна кръв и той се стовари нокдаун на пода. Нямахше нужда да му броя, знаех си, че след този мой удар не се става. Брей, корав келт, принуди ме, дяволът, да стигам до крайност. Хвърлих десет долара на кръчмаря, който ме гледаше, като че ли съм някакво древно азиатско божество, казах му да излее по една кофа вода върху наредените на пода китайци, а ако и това не помогне, да ги отнесе на адрес — ветроходна шкуна „Ориън“, крайната вдясно. След туй метнах на гърба си бездиханния Джек и се запътих към „Софи Сътърланд“. Все едно че носех родния си брат, така бях обикнал по време на боя това упорито и честно моряче. Стоварих го на палубата, дежурният се яви веднага и го издърпа на тъмно в сянката, капитанът им Ларсен бил голям звяр и ако го видел в такова състояние, не му мърдал тридневен карцер. Разбрах, че Джеки е във верни ръце, ще го оправят някак си, написах на една бележка името си — „Питър Митроу, за спомен от боя на Бонинските острови“ и я пъгнах в джоба на моряшкия му панталон.

Отидох си на „Ориън“, измих се от ведрото, защото и на мен се беше сгорещило лицето, ръката на Джеки си я биваше, и си легнах в моята килийка под бугшприта. На сутринта ставам, поглеждам към „Софи Сътърланд“, но нея я няма. Още по тъмно отпрашила към Курилите и отнесла в кубрика си моряка Джек от Фриско (презимето му не можах да науча), който по онова време беше едно нищо и никакво седемнайсетгодишно момче, но още тогава си личеше, че ще стане човек, и то какъв човек.

Трябва да кажа, че от онази вечер китайците ме намразиха смъртно. Взех да се плаша, че по време на някоя нощна вахта ще ми забият камата в гърба, ще ме бутнат в черната вода и ще докладват на Свенсон, че съм паднал зад борда в пияно състояние (защото случваха се и такива състояния де, няма защо да го крия). Бях постоянно нащрек, но тая работа все повече не ми харесваше. И затуй, когато след три дни пристигнахме в Йокохама, явих се при капитан Свенсон и

му изложих обстоятелствата си. Той ме разбра напълно. „Много съжелявам — казва, — Питър, ти ми беше най-голямата опора на «Ориън», но щом се налага... Иди при Соариш да ти оправи сметката и гуд бай, щастливо по-нататъшно плаване!“

В Йохохама не стоях дълго, посетих един-два дома с гейши, но тая работа не ми много хареса, не отговаряше на все още запазените ми балкански морал и тъй като имах много пари (Свенсон си сдържа думата за петстотинте долара), взех, че се качих като пасажер на парахода „Аделаида“, който заминаваше за Брисбейн в Австралия. За пръв път пътувах по море, без да трябва да скачам като ужилен при жестокия удар на склянката, излеждах се като бей в леглото на второкласната каюта, а и спътникът ми, който заемаше съседното легло се случи приятен човек, емигрант словак, работел като майстор в Брисбейнската кланица. В Брисбейн се разгуляхме с този пан Яро, той си падаше по хубавото вино, а по тия ширини от виното по-скъпо няма. Запозна ме и с една хубавица, също словачка, и за две-три седмици от спечеленото не остана нищо. Такъв е животът на моряка, пълен с превратности. Простих се с Ханка, мъчно ни беше и на двамата, но не ми се оставаше в Австралия, много е далеч, да му се не види и континента! Хванах се кърмчия на ветроходната шкуна „Макомбо“, регистрирана в Сингапур, с капитан мистър Хейнс, едно дребно сухо човече от Уелс, което иначе добре си разбираше от работата, но беше проклето за десет. С него не можахме да мелим брашно и след тримесечно плаване, като стигнахме в Сингапур, му дадох сиктира, по-право той ми го даде.

По-нататък животът ми се превърна в истинско скитничество. За две години обиколих цяла Океания. И в Нова Каледония бях, на Самоа и Фиджи, на Соломоновите острови и в Папуа, където по онова време още съществуваше човекоядството. Като че ли в Европа и Америка го няма, бай Анастас не ме ли излапа с парцалите. За разлика от него папуасите не ме изядоха, но по едно време такава тропическа треска ме беше раздрусала, че щях да обърна петалата. И тогаз изведнъж ми се прищя отново да се върна в милата родна Българийка, да видя какво е станало с първото либе Калиопа. Още ли я държат затворена по пансион и манастири, или вече са я омъжили за някой от търговския бранш, нали за това се кахъреше бай Анастас. Наех се като стюард на парахода „Уелингтън“, първокласен пътнически кораб, който

обслужваше линията Лондон — Сидней. Навлякох белия редингот, сложих копринената черна папийонка и „Какво ще обичате, сър?“, „Как го желаете, сър, с лед или без?“, да минава там времето. След два месеца пристигнахме в Лондонското пристанище. Напуснах веднага „Уелингтън“, не ми харесва тази лакейска служба, по-леко е, разбира се, но друго си е долу в кубрика при моряците, тежко, но весело. И хората — мъже, не са като тия глезльовци и страхопъзльовци от първокласните кабинни.

И тъй, вървя по лондонските улици, свободен като птичка, зяпам по витрините, влизам от време на време в някое барче, там такива заведения колкото щещ, лисвам набърже по един скоч чисто, ден да мине, друг да дойде, докато се хвана на някой параход за Атина или Истанбул и се домъкна някак по-близо до България.

Беше есента на 1895 година, неприятно мъгливо време, свил съм се в моряшката полушубка, дори скочът не може да ме стопли, и както си вървя, никому нищо не правя, изведнъж се приближава до мене един полицаи, едно „томи“ с висока каска и бяла палка в ръка, мустакато и намръщено, от влажната мъгла целият свят му е крив. „Можете ли да ми покажете документите си, сър?“ — чувам киселия му глас. Туйто, само това не очаквах в тая мръсна мъгла. Документи аз нямам, в Океания, страна без закон, само до документи им е на хората. Имах някакво моряшко свидетелство от „Макомбо“, издадено ми от проклетия Хейнс, който между другото беше и гаден педант. Ровя дълго в портфейла си, измъквам свидетелството, „томито“ го поема, сякаш му подавам отровна змия, върти го, четете го отсам оттам, връща ми го и ми иска паспорта. Вдигам рамене. „Е — вика, — сър, в такъв случай много се извинявам но ще трябва да ме придружите до Ирвингския участък.“ Виждам, че работата става дебела и му казвам на български: „Слушай бе, чучело, я върви на майната си!“ Той не разбра какво му казвам, но по тона ми усети, че не е нещо много учтиво и ме хвана здраво подмишница, все едно че съм арестуван. Пернах му ръката и нали не си знам силата, изглежда, съм я пернал здраво, защото той веднага, дигна палката и ме прасна с нея по главата. Уж палката гумена, ама бая звезди ми се видяха посред пладне. Кипнах и му друснах един тупаник. Той седна на задника си на паважа, отначало ме гледаше като парализиран, никак не можеше да повярва, че някакъв мръсен случаен чужденец го е подредил така, него,

представителя на всесилната по това време Британска империя. После извади от джоба си свирка и свирна пронизително. Веднага от мъглата, сякаш само това са чакали, се показаха още две чучела, бая бабанки, и докато се опомня, ми извиха назад ръцете. С едно рязко движение ги отхвърлих настрани, но първото „томи“, което вече се беше даврандисало, ме перна с все сила по тила с палката. Загубих временно съзнание и когато дойдох на себе си, те вече ме тикаха в конната полицейска кола с белезници на ръцете. Хубаво се наредих, помислих си, вместо утре да взема някой параход за Истанбул, има сега да ме разкарват по участъци и съдилища. Опасенията ми излязоха верни. В Ирвингския участък ме разпита някакъв сержант, дадох писмени показания (бях се понаучил криво-ляво да пиша на английски) отде съм и що съм и защо се мотая без документи из Британската колониална империя. Нямаха никакво понятие къде е това мое отечество България и що за държава е и колкото и да протестирах, писаха ме родом от Отоманската империя. Виж, от империи разбираха. Пратиха ме долу в мазето на участъка, а още на другия ден ме изправиха пред районния съд и съдията, един благообразен розов джентълмен, само за пет минути ми друсна хубава присъда от шест месеца тъмничен затвор за скитничество и за съпротива на британската полицейска администрация.

Веднага след присъдата ме отведоха в Редингската тюрма на стотина километра западно от Лондон. Един надзирател ме обискира до голо, смъкна ми и часовника, с който много се гордеех, бях го купил в Сингапур, с ланец от сиамско сребро — хубава трайна изработка. Пратиха ме в общата килия, дето се събрахме около двадесетина души все от нашего брата: побойници от Истенд, джебчии, скитници, дребни мошеници, азиатци и негри от колониите, всичките с присъди от три месеца до година. Веднага се сближихме, сред затворниците от този род съществува някакво интернационално братство. Пък и видяха, че с мен шега не бива, оцениха юмруците ми от пръв поглед, не чакаха дори някой да ги изпита върху себе си.

На другата сутрин ни изведоха на „карето“ на обичайната разходка. Аз се паднах в колоната след един негр от Ямайка и пред някакъв дребен стар мошеник от Истенд, последна отрепка, от тия, дето тършуват в кофите за боклук. Вървим, разхождаме се мълчешката и аз изведнъж забелязвам, че в дъното на двора има второ, съвсем

малко „каре“, отделено от нашето с тънка телена мрежа. И във второто „каре“ се разхожда съвсем сам един човек, видът на когото няма никога да се заличи в паметта ми. Представете си красиво като на изгонен от небесата ангел бледо лице, сгърчено от дълбока вътрешна болка (тия работи едва ли ще мога да ги опиша с грубия си моряшки език, все на купешки думи ще ме избива, но няма как — ще опитам), представете си висока стройна фигура, на която и затворническите дрехи стояха едва ли не като официален фрак, липсваше им само орхидея на бутониерата. Човекът се разхождаше съсредоточен в себе си, през цялото време не хвърли дори един поглед към нашата разноцветна сган, която тракаше по плочите с подкованите си обувки и налъми. Използувах момента, когато дежурният сержант си запали пурата и за миг се разсея и запитах шепнешком отрепката зад мен що за птица е този особен господин. Отрепката изфъфли нещо, от което разбрах, че господинът бил от голямото „добрутро“, писател бил, много известен по целия свят, ама и той си го получил за... По-нататък така сниши гласа си, че нищо не чух. А и сержантът отново заследи внимателно „карето“ (разговорите по време на разходката бяха абсолютно забранени). Озадачих се — писател, пък и него насадили в тюрмата. Писателите дори у нас рядко ги затварят. И кой ли ще е? По онова време писателите още не ме занимаваха особено. Борбата за хляба беше твърде тежка, та да остава време и за четене на книги. Пък и къде да ми попадне българска книга по корабите и пристанищата. Литературния английски още не го разбирах както трябва, виж, псувните и проклятията бях усвоил и в това отношение не падах подолу от родените англичани, но литературата само с псувни и ругатни не се прави. Впрочем българските журналисти от онова време после бързо ме опровергаха.

След четвърт час ни прибраха в килията. Любопитството все още ме глождеше и най-вече за това — защо пък този приятел го оставят отделно да се разхожда, смъртен ли е, що ли? Попитах един от поинтелигентните на вид съкилийци как се казва изолираният и защо е затворен. „Абе — вика — действително е писател, за някакъв скандал са го пандизили, май че е... (И той сниши гласа си, но този път разбрах каква е работата.) Та затуй го държат отделно. А как се казва — вика, — не зная, едно мъчно такова име. Абе ще го държат, ще го държат и

ще го пуснат. За такива винаги има кой да се застъпи. Виж, нашата, братле, е тежка. Такива като ония не ги съжالياвай!“

И аз наистина не го съжالياвах тогава, макар че до края на моя срок все поглеждах с любопитство отгатак мрежата, и трябва да кажа, че оня господин (в края на първия месец научих и името му — Оскар Уайлд) съвсем се стопи от мъка, заприлича просто на вейка, затворническите дрехи започнаха да висят по него. Кой знае на какъв живот беше свикнал отвън, а сега да се разхожда с барабите и апашите. Да ви кажа, понякога и на тези хора, разните му там богаташи и експлоататори, им идва нанагорно.

Криво-ляво изминаха шестте месеца на присъдата. В тази Редингска тюрма понаучих от мошениците и джебчиите някои номера, които по-нататък в живота ми свършиха добра работа. Дори и в литературната ми дейност, на която се отдадох след завръщането ми в родината, също се оказаха доста полезни. Що се отнася до писателя, до Оскар Уайлд де, така и го оставих зад тънката мрежа, не се сбъднаха думите на моя приятел-затворник, не го пуснаха предварително. Никой, изглежда, в тая Англия не се застъпи за него. След туй, разбира се, след като ме освободиха и отново поех по пътя на морското скитничество, рядко си спомнях за този човек. Толкова нови неща се трупат в главата ти, къде ще помниш всичко. Забравих и за момчето, с което се бих в китайската кръчма на Бонинските острови. На него пък дори не знаех как му е фамилиното име. Джек, ама малко ли Джековци се мотаят из моретата и океаните. С лопата да ги ринеш.

Мечтата ми да се върна в родината се осъществи чак към 1900-та година. Бях припечелил малко пари, не бързах да се хващам на някаква работа, изчаквах, избирах. Бургас ми се видя страшно променен, двойно по-голям и по-населен, имаше ново пристанище, голяма жп гара, митница. Приятелите ми от онова време се бяха пръснали или изпоженили. Щилянито, моят благодетел, беше се споминал, Костаки не беше се върнал, братята му също се хванали по корабите, бай Анастас се беше парализирал (обадили се бяха греховете от младостта му), по цял ден се пулеше от бившия Калиопин прозорец, гледаше булките, които се връщаха от турската баня, и въздишаше, горкият, какво друго му оставаше. За Калиопа не научих почти нищо, освен това че се била омъжила добре в Пловдив. Не я потърсих, защото ще разпалваме стари дертове.

Лека-полека започнах да попълвам празнините от образованието си, бях разбрал, че само с един богат и пребогат житейски опит не можеш да заемеш подобаващото ти място в обществото. Трябва и известен минимум култура и възпитание. Почнах жадно да чета вестници, списания, книги...

ЕПИЛОГ

И веднъж, както разгръщам в кафенето на Алберт сутрешния софийски вестник, беше през същата 1900 година, виждам на снимка едно познато лице. В първия момент не можах да си спомня къде съм срещал притежателя на тази твърде странна физиономия, после, като прочетох отдолу, че в Париж се споминал на 44-годишна възраст именитият английски писател Оскар Уайлд, всичко възкръсна в паметта ми. Видях отново нашето тъжно затворническо „каре“ и оня самотник, който се разхождаше оттатък тънката мрежа и сякаш не виждаше нищо около себе си. И си казах, абе можеше да го заговоря този човек, като използвам записията на сержанта, можех да откъсна няколко думи от него, по онова време интервютата не бяха излезли на мода, но можех да понауча нещо за хобито, за бъдещите му творчески планове. И щеше сега тези негови откровения да ги превърна в суха пара. Е, да, ама кой тогава ги съобразяваше тези работи? Неизбежните пропуски на младостта.

През 1907 година, по това време бях почнал вече и аз да публикувам свои работи от моряшкия живот в литературните списания, изведнъж нашумя и у нас едно ново писателско име, името на американеца Джек Лондон. Взеха да го хвалят в нашата тесняшка преса, започнаха да се появяват и преводи на негови разкази из живота на златотърсачите и моряците. А през 1908 година излезе от печат романът „Морският вълк“. Винаги съм се интересувал от всичко, което се пише у нас и в чужбина за морето. Веднага си купих тази книга от книжарницата на Низамов и още там я разтворих. И трябва да кажа, че се втрещих, от втората страница, от портрета на автора, ме гледаше лице, което всъщност никога не съм забравял. Та нали същото това прекрасно лице със сини ангелски очи бях размазал в кръчмата на Бонинските острови. Бяха му пооправили муцуната, нищо не личеше, майстори са техните лекари.

Я го гледай ти ирландското моряче! И то тръгнало по моя път от скитник и пройдоха да става писател. Но май че ме е надминало, щом

го превеждат вече и у нас. Пък аз правя първите си стъпки по списанията, а книга недалновидните издатели още не са ми издали.

Защо не го пребих тогава? Това беше първата ми реакция, но после, като се размислих, разбрах, че в световната литература има място и за двама ни. Виж, ако мерехме сили само на наша родна почва!...

Сидней, Джакарта, Лондон, Хисар — 1983 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.